

MERHAMET

İsmet Emre

- Yaratmaya dair ilk tahayyüldür, merhamet. Tanrı yahut insanın yaratma içgüdüsünün doğrudan merhametten çıktığını anlamak için yaratanların yarattıklarını esirgemesinden, gözü gibi korumasından, ona yönelik her türden tehdide göğüs germelerine bakmak kâfidir. Her şey onunla başlar, her şeye başlatan odur. Tenin de ruhun da ilk sebebidir merhamet. Güneşin de ayın da yıldızların da ilk hareketi, ilk dokunuşu, ilk yürüyüşüdür. Ateş, onunla buza keser; buz, onunla kavrulur. Işık, onunla girer karanlığın içine; hareket onunla biçimlenir, sokulur durağanlıktan içeri. Merhamet bir varoluş biçimi olmaktan da öte, bir varoluş gerekçesidir aynı zamanda.

Merhametle yaklaşır birbirine cisimler, değmeden geçer. Merhametle yürür birbirine ruhlar, dokunur, geçer. Merhametle akar zaman; bilir ki kıyamet kopacak, durduğu an. Merhametle birbirine eklemlenir mekân; bilir ki ayrıldığında, her şey boşlukta savrulacak. Merhamettir başlatan, sürdüren, devam ettiren; merhamettir çözen, dağıtan, birleştiren. Merhamettir ölüden diriyi, diriden ölüyü çıkaran.

Sağlık merhamet içindir, hastalık merhamet... Ve elbette ölüm, merhamete dairedir. Tıpkı sevgide olduğu gibi, içine merhametin karışmadığı hiçbir iyi duygu yoktur. Merhamet, sevginin ikizidir. Merhametin bakışıdır sevgiyi harekete geçiren; merhamet olmadan nasıl çözebilir katılığı sevgi? Hangi ışık yürür karanlığın çağrısı olmasa ve merhametin sesidir o. Hangi ateş yanar, buz bağırıp çağırmasa ve merhametin çatırtısıdır o, turuncu kıvılcıma yapışan. Hangi rüzgâr eser, sıkıntıdan toprak yarılp dal can çeki-

şirken yetiş diyen merhamet olmasa. Hangi toprak ortadan, tam ortadan yarılıp içine alır tohumu, hangi nefes üfleyebilir işte hayat, diyen filizin saçlarına merhamet olmasa? Hangi su yokken, hiç ortada yokken ve yokken hiçbir şeyin olmadığı çölün ortasına koşar, bulutları gürültüyle indirir aşağı, toprağın göğsünde sayısız yemiş açtırır; merhamet, ah merhamet öyle dilemese?..

Doğurandır merhamet, yoktan var eden, yoku varlaştıran, hep... Merhamet döl yatağıdır bütün oluşların. Dört unsuru yan yana getiren odur. Yan yana getirip oturtan odur. Yan yana getirip söyleten, söyleştiren, bakıştıran, sonra hareket deyip yola çıkaran odur. Bütün yaşam yolculukları merhametle başlar, sürer, biter.

Merhamet, yeşerti için gerekli olan ilk kıvıltıdır; bütün dirilişler merhametin gölgesinde gerçekleşir. Merhamet yoksa hayat yoktur. Merhamet yoksa hareket yoktur, varoluş yoktur, merhametin olmadığı yerde hiçbir şey yoktur. Bidayette merhamet vardır, saniyen merhamet, salisen merhamet, müebbeden merhamet vardır. Yaratan irade her daim merhamet gösterir, yaratılan özne her daim merhamet bekler. Yaratan bakımından merhamet eksilmesi yokluğa, yaratılan bakımından merhamet eksilmesi sefalete delalet eder. Merhametin olduğu yerde ise varlık ve bereketten bahsedilir. Oluş ile çoğalışın kaynağıdır merhamet çünkü.

Ve elbet hastalık da merhametin gözlerine bakar. Ve elbette merhamettir sağaltan, tam öldü denirken umudu çağırıp yeniden, bir kez daha başlatan, bıraktığı yerden... Merhamet gelir, durur yaranın kenarında, merhamet ateşi dindirir, yarayı serinletir, ateşi güle, yarayı sivilceye dönüştürür. Kavurucu güneşe meydan okuyan yağmurun gerisinde merhamet vardır. Buzu çözüp dağıtan, bayır aşağı akıtıp su kenarlarına, çakıl taşlarının arasına çimen yerleştiren iradenin gerisinde merhamet vardır. Nefretten aşkı doğuran merhamet, aşkı nefrete çeviren merhamet yokluğudur. Yokluğa yönelik her türden varlık girişimi ilhamını da gücünü de merhametten alırken varoluşun bütün tınısını merhamet besler. Bununla birlikte varlık yokluğun, aşk nefretin, lütuf gazabın her daim önünde yer aldığı için merhametin geldiği yerde zulmün barınma imkânı yoktur. Gün ışığı gibidir merhamet, ancak ulaşmadığı yer karanlıktır, ancak uğramadığı yerde zulmet vardır, ancak görünmediği yerde zulümden bahsedilebilir.

Merhamet, yokluğa dokunan varlık nefesidir. "O 'ol' der ve her şey birden oluverir." cümlesinin ışığıdır merhamet. Başlangıçlar, devamlar, bitişler merhametten dolayı vardır. Varlığımızı merhamete borçluyuz, nefes almamızı merhamete borçluyuz, ölümümüzü de ona borçlu olacağız kuş-

kusuz. Kuşkusuz merhamet diriltecek bizi yeniden, kuşkusuz, öldükten sonra bir daha ölmeyecek oluşumuzu da öldükten sonra ölümü öldürecek oluşumuz da merhametle ilgilidir. Kuşkusuz rüzgâr da ateş de toprak da hava da varlığını ona borçludur, merhamete... Merhamet konuştuğça ölüm susar çünkü merhamet konuştuğça nefret geri çekilir, zulüm yenilir, öfke yerini sükûnete bırakır. Merhamet konuştuğça kötülüğün dili tutulur, iyilik gelip yerleşir göğüne nesnelere, bitkilerin, hayvanların ve insanın, insan kalbinin tam ortasına kurulur berrak bir sükûnet göğü.

Düşünün ki ıssız, kaskatı bir boşluktan uzam ve merhamet geldi, tebessüm etti, başladı nesnelere dansı... Düşünün ki gök dünyanın üzerine eğildi, güneş göğü besledi, ışık toprağa dokundu, rüzgâr bulutu sürükledi, ateş bulutla tanıştı ve apansız yağmur... Bir adı da merhamettir bu yüzden yağmurun. Yağmur çünkü biraz güneş, biraz rüzgâr, biraz bulut, biraz göktür ve ama en çok su... Su çünkü merhametin sözcüsüdür evrenimizde, su çünkü merhametin cümlelerini kurar ha bire kurak iklimlere. Yağmurun renginin olmayışı, suyun tatsız, kokusuz renksiz oluşu merhamete yönelik sembolik bir göndermeyi içerir: Merhamet kimlik, kişilik, kategori seçmez. Merhamet, güneş gibi iyi kötü, doğru yanlış, güzel çirkin ayırt etmeden dokunduğu her şeye ışık bahsetme için doğar kalbe, her yolculuk bir sağaltma yekınnesidir ontolojik olarak.

Ve elbette merhamet gökten yere inendir. Ve elbette merhamet göğü yere indiren, yeri göğe taşıyandır. Ve elbette merhamet rahmet olarak yukarının aşağıyı ziyareti, yukarının aşağıyı onarması, yukarının aşağıyı tahakkümü, yukarının aşağıyı tahkimi, yukarının aşağıya can taşımasıdır. Yukarının aşağıya tahakkümü görünmez olduğunda güneş ile dünyanın arasında giren kısır kara bulutlar gibi zulüm kaplar yer tarafı. Aşağı unuttunca geldiği yeri, aşağı unuttunca başladığı yeri, unutulunca başlangıçlar, hafıza terk edince insanı, yürek bırakınca tahatturu bağlamsız, rastgele koşuşan nesnelere dönüyor hayat. Yukarıdan bağımsız, yukarıya bağımsız, aşağıya ve kendine bağımlı bütün ışıklar kısa devre yapar çünkü ve kısa devre ruhun merhamet yitimidir ve merhametin terk ettiği ruh kurur ve kuruyan ruha su yürümez ve suyun gelmediği ruh nemini kaybeder ve nemsiz ruhlar metalleşir ve metal serttir ve metalin metalle karşılaşması sert ve sertlik can düşmanıdır hayatın, canın düşmanıdır. Merhametin uğramadığı toplumlarda ilişki yoktur bu yüzden. Birbirini tepme vardır, birbirini acıtma, incitme, hırpalama. Metal yürekler yumuşak dokunmaz birbirine çünkü her yan yana geliş, her muhatabiyet bir çarpma ve çarpışma, birbirini aşındırmadır. Bir yürek yumuşatıcısı olarak merhamet duyguya cilt bahşeder ve yürek teması cilt üzerinden gerçekleşince sertlik yerini

yumuşaklığa bırakır böylece. Merhamet bu yüzden, akıl ve aşktan sonra insan oluşun en önemli merhalesidir.

Bütün yaratıcılıklar ilhamını merhametten alır. Merhamet hareket bahşeder bitkiye, hayvana insana. Merhametin harekete geçirdiği toprak açılır, genişir, mayalanır, dölyatağına alır tohumu, merhametle parçalanır çekirdek, güneş, merhamet taşır çekirdekten içeri, merhamet özü yeşertir, filizlendirip dışarı salar. Toprağın yüzeyi de altı gibi merhamet ister doğadan. Merhametle doğar güneş, dokunur filize, filiz semirir, büyür, gövdeye dönüşür. Merhametle dokunur yağmur gövdenin ve dalların uçlarına, çiçek açtırır, çoğaltır tek olanı. Merhametle tomurcuk çiçeğe döner, merhametle çiçek meyveye durur uçlarda. Ve zamanın merhametidir meyveyi olgunlaştıran ve zamanın merhametidir meyveyi dalından yere düşüren ve rüzgâr eser, alır götürür meyvedeki tohumu, tohum toprağın kucağına saklanır yeniden, yeni iklimlerde, yeni serencamlara doğru... Merhamet, zamanın küçük ayaklarıdır burada.

Merhametle kımıl kımıl dolaşır solucan toprağın gözeneklerinde, ufaltır, ufaltır una dönüştürür onu, çatlayan tohum yukarı çıkmak için kendine yol bulsun diye. Merhametle dolaşır çimenlerin arasında böcekler, haber getirir bir bitkiden ötekine, bir yaprağın sesini taşır ötekine... Merhametle uçar kelebekler çalılar arasında, merhametle dolaşır arılar bir çiçekten ötekine. Tavşanlar, ceylanlar, atlar koşturur durur merhametle yoğrulmuş hamurun pişmesi için, merhamete layık, merhamete övgü, merhamete uygun... Merhamet zamanın ince kanatlarına dönüşür burada.

Toprağın, suyun, havanın, ateşin çocuğu insan... Mayası merhamettir onun da. Özene bezene getirilir konur bütün bunların arasına, bütün bunlardan dolayı, bütün bunlar için, bütün bunlar onun için üstelik. Mayası merhamet olan, topraktan önce, mayası merhamet olan, ateşten önce, mayası merhamet olan yelden, mayası merhamet olan sudan önce... Önce merhamet, sonra zulmet, sonra zalim olan mayalardan geçtik. Tanrı, güneşi de suyu da toprağı da havayı da harmanlayıp öyle gönderir insanı yolculuğa ve kıvam ister. Güneşe yaraşır bir zihin, suya yaraşır bir yürek, toprağa yaraşır bir beden, havaya yaraşır bir eylem ister insandan. Işıklı zihinler, akışkan yürekler, ağırbaşlı duruşlar, uçarcasına yürüyüşlerdir merhamete layık olan; merhamete, insana... Her şey olup bittikten sonra, insan şeklen ve ruhen tamamlandıktan sonra Tanrı'nın son üfürmesidir belki merhamet.

Ve insan unuttandır ve ışık unutulursa kararır zihinler ve su unutulursa mühürlenir yürekler ve toprak unutulursa kapanır göz kapakları ve rüzgâr

unutulursa biter hareket, yığılır kalır olduğu yerde can. Yüreğın iklimi değişince beden kurur. Kuruyan bedenın yeraltı suları berraklığını yitirir bulutlar unutulursa. Bulutlar unutulursa yağmur uğramaz bir daha buralara ve kuraklık hızlıca yerleşir yağmurun terk ettiği diyarlara... Merhametin terk ettiği diyarlar hayatın da terk ettiği diyarlardır. Hayat çünkü varlığını bir başından ötekine merhamete borçludur.

Yeni doğmuş çocukların kendine özgü bir kokusu vardır. Toprağa henüz dokunmuş yağmur kokusuna benzer biraz. Doğum kokusu, varoluş kokusudur o, merhametin armağan ettiği bir kokudur o, dünyaya, yaratılmış olan her şeye... Bütün başlangıçlardaki o harika kokudur bizi hayata bağlayan, ne kadar uzaklaşırsak uzaklaşalım bizi tekrar yaklaştıran hayata, ne kadar uzağına düşmüş olursak olalım bizi tekrar getirip bırakan hakikatin kollarına. Ve biz büyürüz, büyüdükçe unuturuz o kokuyu, o dirim kokusunu... Ne bilsin merhameti, çocuklara bakmayı, çocukları koklamayı bilmeyen burunlar... Ne bilsin merhameti, başını henüz toprağın üzerine çıkar-mış, sabah güneşle aydınlanmış çiçeğın tazeliğinden uzak gözler... Ne bilsin merhameti, henüz doğmuş bir oğlağın annesine koşarkenki seğirmesine sığınmış hayat tınısını... Ne bilsin kendi büyüdükçe kalbi küçük kalmayanlar, ne bilsin zihni güçlendikçe yürekli yoksullaşanlar, ne bilsin dünyayı yönetirken kendini yönetmeyi unutmuş insanlar çocuğu, çiçeğın, oğlağın hayatın garantisi olduğunu. Ne bilsin kendilerinden binlerce kilometre uzaktaki coğrafyaya doğmuş çimenleri bombalarıyla yakanlar, çimenin türküsüne karışmış merhameti, ne bilsin, dağları, bayırları ateşe boğdukları gibi hayvanları yakanlar, insanları buharlaştıranlar merhameti...

Merhamet bir de gençlikte vardır. Yürütür merhamet başlayın dediklerini. Merhamet en çok dirilikte dolaşır. Öğleye yakındır merhametin otağı. Sonsuz bir kımltı yerleşmiştir öğleye yakın, var olan ve olacak olanların göğüslerine ve merhamet oturur, bakar eserine. Nasıl da koşturuyorlar, nasıl da akıyorlar, nasıl da yağıyorlar, nasıl da esiyor, gürlüyor, ölüyor, diriliyorlar?..

Merhamet bir de yaşlılıkta vardır. Sabır hediye eder artık turuncu gökyüzüne bakan bütün yüreklere. Yaşlılık, bütün gücünü merhametten alır. Sadece yaratmaz, bakıp büyütmez merhamet aynı zamanda bitmeye yakın zorlukların da üstesinden gelir. Zamanın sabır taşıdır burada merhamet.

Merhamet bir de ölümdedir. Çıkar gelir merhamet, ölümün hiç sevmediği diyarlara da. Ölümü öldüren bir tek merhamettir, dokunduğuna diriliş nefesi üfleyen bir tek o. Belki biraz da bu yüzden merhamet bitmedikçe

insan ölmez. Merhamet çekip gitmedikçe umut bitmez. Umudun annesidir merhamet, besler durur onu. Anneler ölmez, çocuklar da... Merhamet geri çekilse bile umut hep onun bir gün mutlaka geleceği beklentisiyle avunur durur.

Merhametin olduğu yerde ölüm yoktur. Merhamet gelince çeker gider ölüm, merhametin azaldığı yerde ve ölüm, merhametin çekip gittiği yerde çıkar ortaya. Ve merhamet yoksa ışık da yok, işlevine uygun karanlık hatta... Bütün kurulukların sebebi merhamet yoksunluğudur. Bütün buzlanmaların, bütün zifirlerin, bütün katılıkların, bütün yokluk yolculuklarının sebebi merhamet yokluğudur.

Bununla birlikte, o kadar yeğnidir, o kadar incedir ki merhametin kalbi, kolay kolay terk etmez varoluşu. En umutsuz kalbin, en umulmadık anında bile ansızın şöyle bir bakar, insafsız, su görmemiş kayanın ortasından bitirdiği incir dalı gibi dokunur, kim bilir ne yemişlere vesile olur.

Merhameti azalmış bir dünya hasta, merhametini tamamen yitirmiş bir dünya yok olmuş bir dünyadır. Muhtemelen, kıyamet kopmadan önce merhamet terk etmiş olacaktır dünyayı. Ve belki de merhameti küstürdüğü için dünyanın yazgısına dönüşmüştür kıyamet. Ve belki de merhametin karşılığı olarak vardır gazap ve belki de yokluk öfkesi merhamet tebessümünün hakkını vermemeye dairdir. Zulüm; tebessümü unutmuş toplumlara küsen merhametin, terk ettiği topraklara nefret tohumlarının serpilmesinden başka nedir ki?